

LISZT BULLETTIN

oktober 2011

Franz Liszt Kring

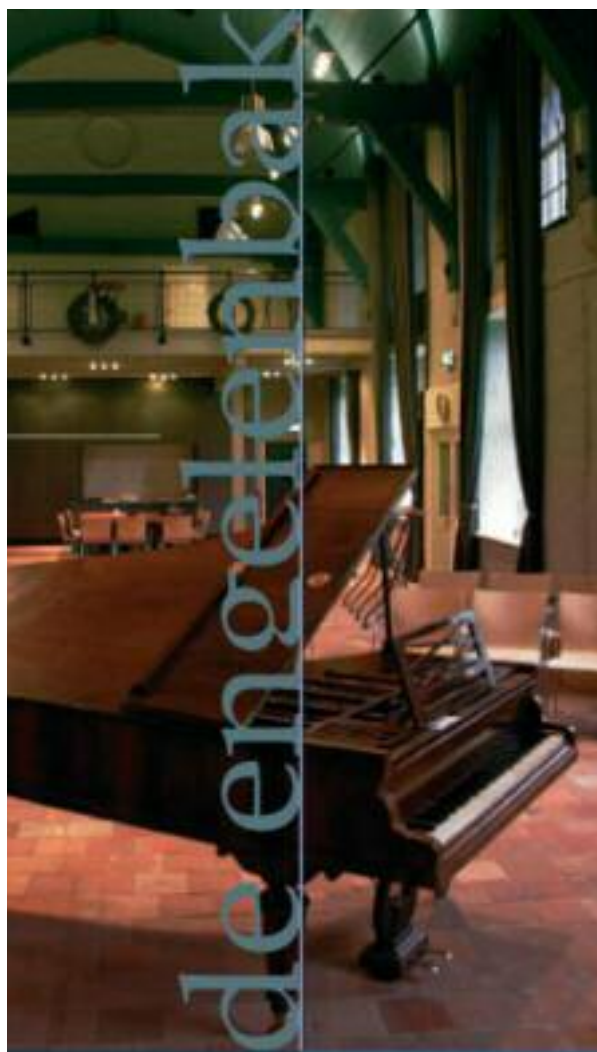
Vieringen van het Liszt-jaar in oktober-november 2011

In de maanden oktober en november vinden velerlei manifestaties plaats in het kader van de viering van het Liszt-jaar. Hieronder een overzicht van festivals, concerten, symposia en lezingen die rond Liszts 200ste geboortedag (22 oktober) worden gehouden. Speciale aandacht van de leden wordt gevraagd voor het Liszt Festival dat eind november op initiatief en gedeeltelijk onder auspiciën van de Franz Liszt Kring wordt gehouden in het Koninklijk Conservatorium te Den Haag. In veel van de overige activiteiten, georganiseerd door andere organisaties, participeert de Franz Liszt Kring actief, doorgaans doordat bestuursleden er in spelend of sprekend zullen optreden. Daarin speelt de presentatie van onze tentoonstelling "Franz Liszt in Nederland", waarvan de catalogus tegelijk met dit Liszt Bulletin verschijnt, een belangrijke rol.

Liszt aan de Waal - masterclasses en concerten in Zaltbommel

Van 12-16 oktober vindt in Zaltbommel een kleinschalig Liszt-festival plaats, waaraan veel grote namen zich verbonden hebben: Martijn van den Hoek, Klara Würtz, Timora Rosler, Charlotte Margiono, Jon Thorsteinsson, Gerrit Schuil, Henk Ekkel, Vera Beths en Kees Hülsmann – tezamen staan zij garant voor een hoogwaardig Liszt-festijn. Er zijn vijf concerten, ieder met een eigen thema.

Tijdens het openingsconcert, 'Liszt all-in', zijn de meeste van de hierboven genoemde musici te beluisteren (aanvang 20.30 uur). Het concert wordt voorafgegaan door een inleidende lezing door Martijn van den Hoek, de drijvende kracht achter dit festival, dat in samenwerking met Cultureel Centrum De Engelenbak werd georganiseerd.

Het tweede concert op zaterdag 15 oktober, aanvang 15.30 uur, heeft als titel 'Liszt Literair'. Ook dit is een gemengd programma, met een accent op Liszts Franse, Duitse en Italiaanse liederen. Uitvoerenden zijn studenten van de Hogeschool voor de Kunsten Utrecht. 's Avonds is er een gala-concert met veel kamermuziek en werken voor piano-solo; speciale gast is de bekende violiste Vera Beths.

Op zondag 16 oktober is er om 12.00 uur een koffieconcert met als thema **Jonge mensen op weg naar Liszt**, te geven door leerlingen van de Academie voor Jong Talent (Henk Ekkel) en Martijn van den Hoek. Om 16.00 uur, tenslotte, vindt het slotconcert plaats, een programma met overwegend klaviermuziek (o.a. de Dante-sonate, *Funérailles* en de Tweede Hongaarse Rapsodie, maar ook met enkele liederen en het symfonisch gedicht *Orpheus* voor twee piano's, alles uit te voeren door leerlingen van de Hogeschool voor de Kunsten Utrecht.

De concerten worden voorafgegaan door drie masterclasses. Op woensdag 12 oktober geven Klara Würtz en Martijn van den Hoek les aan pianostudenten van genoemde Hogeschool voor de Kunsten. Daags daarna staat het kamermuziekrepertoire van Liszt centraal in een masterclass met Timora Rosler en Martijn van den Hoek, die ook op vrijdag lesgeeft tijdens de workshop voor zang en piano; de zangdocenten zijn Jon Thorsteinsson, Charlotte Margiono en Gerrit Schuil. De masterclasses/workshops zijn gratis toegankelijk. De entree voor de dagconcerten bedraagt € 11,-, voor de avondconcerten het dubbele daarvan. Een passepartout voor alle vijf concerten bedraagt € 44,-. Alle activiteiten vinden plaats in de Gasthuiskapel, Gasthuisstraat 34, Zaltbommel. Liszt Kring-leden die het hele festival willen meemaken, moeten zelf voor logies zorgen. Tijdens het festival wordt de tentoonstelling 'Franz Liszt in Nederland', die eerder in de Openbare Bibliotheek Amsterdam te bezichtigen was, opnieuw tentoongesteld.

Het volledige programma is te downloaden op www.engelenbakzaltbommel.nl; voor info en reserveringen wende men zich tot: engelenbak@gmail.com

Liszt Festival Enschede van 9 t/m 23 oktober

Muziekcentrum Enschede geeft in samenwerking met het Twents Conservatorium acte de présence in het oosten van het land. We kunnen hier slechts enkele van de belangrijkste activiteiten noemen.

Voor nadere informatie wordt verwezen naar www.wilminktheater.nl of www.twenteuitdekunst.nl.

Op dinsdag 11 oktober voert Fred Oldenburg de complete *Etudes d'exécution transcendante* van Liszt uit in de Wilmersbergzaal van het Muziekcentrum, aanvang 20.00 uur. Op 12, 13 en 14 oktober is er een masterclass, te geven door Marien van Nieukerken (liederen, sonnetten). Op zondag 16 oktober is er een Workshop Piano door Michail Markov in de Twentse

Muziekschool. Op zondag 23 oktober vindt er een concert ter herinnering aan Rian de Waal plaats, waarop uitsluitend klaviertranscripties uit de 19de eeuw worden uitgevoerd. Deze herdenkingsbijeenkomst wordt gevolgd door een lezing met als titel 'Vliegen met Erard' door Frits Janmaat m.m.v. Fred Oldenburg.

Tijdens dit festival, waarvan het bovenstaande slechts een summier indruk geeft, vindt ook het '4th International Piano Festival 2011' plaats. Het volledige programma is te downloaden op www.pianocompetition.com. Naast concerten en een masterclass door Michail Markov treedt op 18 oktober van 14.00 tot 15.00 uur Christo Lelie op; hij zal spreken over 'Franz Liszt in Nederland', een powerpointpresentatie op basis van de gelijknamige tentoonstelling.

Liszt Festival op het Koninklijk Conservatorium te Den Haag

Van 21 tot 25 november vindt er in Den Haag op initiatief van de Franz Liszt Kring en georganiseerd in hechte samenwerking met het Koninklijk Conservatorium een vijfdaags Liszt Festival plaats. Het programma ligt vrijwel vast en laten we hier beknopt volgen. Omstreeks 1 november zullen de leden van de Liszt Kring het volledige programma met de exacte aanvangstijden toegestuurd krijgen.

- Het festival opent op maandagavond 21 november met een recital door de Italiaanse meesterpianist Igor Roma, winnaar van het Vierde Internationaal Liszt Pianoconcours en sindsdien een regelmatige gast op Nederlandse podia.
- Op dinsdag is er overdag een masterclass voor de pianostudenten van het KC, te leiden door Igor Roma. 's Avonds zijn er twee lecture-recitals door Reinbert de Leeuw ('De late Liszt') en Geoffrey Madge ('De lijn Liszt-Busoni').
- Woensdagmorgen is er een vervolg van de masterclass met Igor Roma. 's Middags is er plaats ingeruimd voor een bijeenkomst waarop de ons helaas ontvallen pianist-pedagoog Rian de Waal herdacht wordt, die nauw bij de organisatie die dit festival betrokken was. 's Avonds is er andermaal een lecture-recital, deze keer te geven door Yoram Ish-Hurwitz ('Années de Pèlerinage – boek III').
- Donderdag geeft Roberta Alexander openbaar les aan de zangstudenten van het KC, waarbij uiteraard Liszts liederen centraal staan. 's Avonds is er een wel heel bijzonder concert door het Koninklijk Conservatorium Orkest o.l.v. Kenneth Montgomery,

waarop, naast twee symfonische gedichten, de beide pianoconcerten en de *Totentanz* zullen klinken, alles door studenten van het KC uitgevoerd.

- Vrijdag is er gedurende de dag een Liszt-symposium. Bert Mooiman zal spreken over *Harmonische karakteristieken van Liszts stijl*, Jan Marisse Huizing zal kort verslag doen van *Liszt als uitgever van Beethovens klaviermuziek*, Klaas Trapman zal het hebben over *Liszt als vader*, waarna Lodewijk Muns ons iets zal vertellen over *De Liszt-schatten uit het Nederlands Muziek Instituut*. 's Middags is het woord aan Elsbet Remijn met een lecture-recital over *Liszts transcripties van Schubert-liederen*, Albert Brussee met een dubbele lezing over *Mazeppa in de romantische kunst* en *De Mazeppa-muziek van Franz Liszt*, waarbij de verschillende versies van de Mazeppa-etude door leerlingen van het KC 'life' zullen worden uitgevoerd, en Christo Lelie die de relatie die Liszt met ons land onderhield in woord en beeld zal toelichten (*Franz Liszt in Nederland*). Het festival wordt besloten met een Liszt-marathon waarop projectsgewijs allerlei facetten van Liszts oeuvre worden belicht.

Telt men hierbij nog een tweetal Liszt-films en een collage van historisch videomateriaal, gepresenteerd door Kolja Meeuwssen, dan mogen we verwachten dat dit een boeiende en leerzame week zal worden!

Concerten door de laureaten van het Negende Internationaal Franz Liszt Pianoconcours Utrecht

Komende maanden zullen de prijswinnaars van het Negende Internationaal Franz Liszt Pianoconcours Utrecht nog op vele plaatsen te horen zijn. Hieronder volgt een overzicht van de optredens. Voor verdere informatie, zie www.liszt.nl.

- Zaterdag 15 oktober 20.15 uur. Vredenburg Leidsche Rijn
'*Vuur en Talent*'. Olga Kozlova en Oleksandr Poliykov spelen het eerste en tweede pianoconcert Liszt met het Utrechts Studenten Concert.
- Zondag 16 oktober 15.00 uur. Het Spoorwegmuseum
'*Reizen met Liszt*'. Dr. Leslie Howard - lezing en piano. Over de reizende Liszt, die in de jaren veertig van de negentiende eeuw door heel Europa concerteerde. Met de muziek die op deze bezoeken geïnspireerd is.

- Zaterdag 22 oktober 20.15 uur. Vredenburg Leidsche Rijn
'*25 jaar Liszt Concours*' Speciaal Lustrumconcert op Liszts 200ste verjaardag met alle Eerste Prijswinnaars sinds 1986: Martijn van den Hoek, Enrico Pace, Sergei Pasjkewitsj, Igor Roma, Masaru Okada, Jean Dubé, Yingdi Sun, Vitali Pisarenko en Masataka Goto.
- Zondag 23 oktober 20.15 uur. Vredenburg Leidsche Rijn
'*Internationale Liszt-Nacht*' Het Liszt Concours presenteert, samen met de Liszt-concoursen van Weimar en Boedapest, de drie winnaars van deze wedstrijden.
- Zondag 27 november 2011 15.00 uur. Museum Catharijneconvent
'*Liszt, de pelgrim, en zijn religieuze muziek*'. Andrea Bonatta - lezing en piano. Over Liszt en de religieuze kant van zijn leven en werk (o.a. *Harmonies poétiques et religieuses*).
- Zondag 11 december 2011 15.00 uur. Het Utrechts Archief
'*Met Liszt door Utrecht*'. Mathieu Heinrichs, lezing met aan de vleugel een prijswinnaar. Op basis van zijn boek *Liszt in Utrecht 1842* vertelt Heinrichs, hoe hij daar kwam en wat hij er aantrof. Met werken waarmee Liszt heel Europa aan zijn voeten kreeg.

Liszt-herdenking met orgelconcert door Christo Lelie op 15 oktober

Op zaterdagmiddag 15 oktober, precies een week voor Liszts 200ste verjaardag, zal organist en bestuurslid van de Liszt Kring Christo Lelie een Liszt-herdenkingsconcert geven. Locatie is de Citykerk Het Steiger, Hang 18, in het centrum van Rotterdam. De kerk is gelegen vlak bij de Hoogstraat en de Blaak. Het concert begint om 16.00 uur en duurt een uur. De toegang is een vrije gift na afloop van het concert. Het programma dat Christo Lelie zal spelen is vrijwel identiek aan dat van het succesvolle recital dat hij in juli in Delft gaf en bevat uitsluitend orgelwerken van Liszt:

1. Weinen, Klagen, Sorgen, Zagen
2. Ave Maria von Arcadelt
3. Les Morts – Oraison (Trauerode)
4. Resignazione
5. Gebet
6. Präludium und Fuge über B-A-C-H.

Jubileum orgelconcert Franz Liszt in de Mozes & Aäronkerk op 22 oktober

Ter ere van het 200ste geboortjaar van Franz Liszt organiseert het Mozeshuis op zaterdagavond 22 oktober in de Mozes & Aäronkerk te Amsterdam een

orgelconcert. De Mozes & Aäronkerk heeft een speciale band met Liszt die teruggaat tot in 1866, toen de componist persoonlijk aanwezig was bij de uitvoering van zijn *Graner Messe*. Op 22 oktober brengt Wybe Kooijmans, organist-titular van de Grote Kerk te Naarden, drie werken van Liszt ten gehore op het Frans-romantische Adema-Philebert orgel: *Präludium und Fuge über den Namen B-A-C-H*, *Variationen über das Motiv von Bach: Weinen, Klagen, Sorgen, Zagen* en het grandioze *Fantasie und Fuge über den Choral 'Ad nos, ad salutarem undam'*. Het concert wordt ingeleid door Liszt-kenner Albert Brussee met een korte lezing over 'Liszt en Amsterdam'.

Mini-symposium 'Liszt - musicus of duivelskunstenaar' op 23 oktober

In het gebouw van de Vrije Gemeente te Amsterdam vindt op zondagmiddag 23 oktober een mini-symposium plaats: 'Liszt - musicus of duivelskunstenaar?'. Tijdens dat symposium houdt Christo Lelie een lezing met als titel 'Liszt in Nederland'. Verder werken mee de Italiaanse pianiste Giusy Caruso en de musicologe dr. Eveline Nikkels, voorzitter van de Mahler Stichting Nederland. Zij gaat in op Liszts relatie met zijn schoonzoon Wagner en hun afwijkende visie op innerlijkheid. Het symposium begint om 13.00 uur en duurt tot ongeveer 17.00 uur. De toegang bedraagt € 15. Adres: J. Vermeerstraat 19, 1017 DK Amsterdam. Organisator van het symposium is de Vrije Gemeente Amsterdam.

27 november: lezing 'Franz Liszt in Den Haag, Wassenaar en Scheveningen

Albert Brussee zal op zondagmiddag 27 november een lezing houden over Franz Liszt in Nederland, met speciale nadruk op diens bezoeken aan onze residentie, Wassenaar en Scheveningen. De voordracht zal geïllustreerd worden met talloze dia's en muziekvoorbeelden. Plaats van handeling: Albert Vogelzaal, Denneweg 64, Den Haag. Nader bericht volgt.

Jubileum orgelconcert

Franz Liszt door Wybe Kooijmans

Op het programma: B.A.C.H., "Weinen, Klagen" en "Ad nos" Inleiding door Albert Brussee (Liszt Kring) zaterdag 22 oktober 2011

Mozes & Aäronkerk
Waterlooplein 307
Aanvang: 20.15 uur

Toegang: € 8 / € 6
(staatfaschudent)
Grote toegang met de
Stadsbus maanndon
van oktober

MOZESHUIS
MOZES & AÄRONKERK

Overige berichten en besprekingen

Leo Svirsky ontvangt Liszt-prijs

De Amerikaans-Russische pianist Leo Svirsky speelde tijdens het Finaleconcert van de prestigieuze concertserie 'Koffie bij de Piano', het verplichte werk *Ständchen* (S560/7) van Schubert/Liszt en won daarmee de door de Franz Liszt Kring uitgeloopte prijs, bestaande uit twee boeken over het leven van Liszt van de Hongaarse auteur Dezső Legány. Behalve het verplichte werk speelde Leo ook de *Gesänge der Frühe*, opus 133, van R. Schumann. Aan de competitie deden, behalve Svirsky, nog twee andere pianisten mee, Yuri van Nieuwkerk en Caspar Vos. Laatstgenoemde won de Eerste Publieksprijs alsmede de Persprijs, bestaande uit geldbedragen, beschikbaar gesteld door het bedrijf RICOH in Den Bosch. Aan deze finale was ook een kleine masterclass verbonden; deze werd gegeven door de pianist Geoffrey Madge. Ons bestuurslid Peter van Korlaar reikte de prijs aan Leo Svirsky uit namens de Franz Liszt Kring. De beide andere pianisten kregen als blijk van waardering enkele jaarboeken van de Liszt Kring aangeboden.

Leo Svirsky (links) ontvangt de Liszt-prijs uit handen van Peter van Korlaar.

Liszt-tentoonstellingen in Weimar en omgeving

Als Liszt zich in één Europese stad heeft thuis gevoeld dan was dat wel in Weimar. Tussen 1848 en 1861 woonde hij er permanent op de Altenburg en was hij er werkzaam als hofkapelmeester. In die periode ontstonden zijn voornaamste composities. Vanaf 1869 tot en met zijn sterfjaar 1886 woonde hij er andermaal na een verblijf in Rome, dit keer jaarlijks gedurende de zomermaanden op de Hofgärtnerei.

Weimar is de zetel van de Deutsche Liszt Gesellschaft en nog altijd is de stad van Goethe, Schiller en Liszt op veel fronten het culturele centrum van Duitsland. Na de 'Wende' heeft de stad, nog altijd overzichtelijk klein en verrukkelijk landelijk gelegen, een ware metamorfose ten positieve ondergaan. Het is er goed toeven, zo constateerde ik afgelopen zomer tijdens een achtdaags verblijf.

Dat het Liszt-jaar hier uitbundig gevierd zou worden, lag in de lijn der verwachting. Wie in oktober nog een weekje vakantie kan opnemen zou ik van harte

De Hofgärtnerei

willen adviseren dit in Weimar door te brengen om daar onder meer de grote tentoonstelling 'Liszt ein Europäer in Thüringen' te bezichtigen (die nog tot 31 oktober te zien is), alsmede de beide Liszt-huizen en andere herinneringen aan het verblijf van Liszt in het 'Athene aan de Ilm'. Bovendien is er een reeks tentoonstellingen en concerten in andere Thüringse steden die een relatie met Liszt hebben. En natuurlijk is er de laatste week van oktober, rond Liszts verjaardag (22 oktober) een internationaal festival met conferentie.

De Weimarer Liszt-tentoonstelling wordt tot het eind van dit jaar gehouden in het Schiller Haus. De bezoeker maakt een wandeling door Liszts leven, van de wieg tot het graf, aan de hand van uitsluitend originele documenten, waaronder een keur van de beroemdste Liszt-portretten, brieven, handschriften, eerste drukken, bustes, foto's et cetera. Via de koptelefoon wordt uitvoerige uitleg gegeven en klinken fragmenten van de werken van Liszt die betrekking hebben op het tentoongestelde materiaal. In het groothertogelijk slot is een dependance van deze tentoonstelling te zien onder de titel 'Kosmos Klavier'. Verspreid over de schitterende paleiszaal staat een aantal historische piano's, zoals Liszt die gekend heeft: van de vroege Weense vleugel tot en met Érard. Hoogtepunt is de Boisselot-vleugel die Liszt op de Altenburg had geplaatst, nadat hij het instrument had meegekregen voor zijn concerttournee naar Kiev en Odessa. Deze vleugel is onbespeelbaar, maar naast het instrument staat een kersverse, exacte replica ervan, gebouwd door Paul McNulty. Dit instrument staat centraal in concerten die dit jaar op het slot worden gehouden. Tevens worden de meeste van deze historische piano's tijdens rondleidingen op vrijdag- en zondagmiddag bespeeld door conservatoriumstudenten. Een aanrader! Natuurlijk is er in Weimar het Liszt Museum, gevestigd in de Hofgärtnerei. Na een grondige renovatie is

deze nog geheel in authentieke staat verkerende Liszt-woning fraaier dan ooit (al ontbreken nu enkele schilderijen en objecten die elders in de stad op de tentoonstelling in het Schiller Haus staan.) Wie vanuit het centrum naar de Hofgärtnerei loopt over de Marien Strasse komt langs de fotowinkel die tot de verbeelding van iedere Liszt-kenner moet spreken. Het is namelijk het oude bedrijf van Louis Held, de Weimarer hoffotograaf die tientallen foto's van Liszt maakte in diens laatste levensjaren. Het bedrijf is sindsdien verhuisd en in andere handen overgegaan, maar de negatieven van de Liszt-portretten zijn er nog en de fotograaf verkoopt er voor schappelijke prijzen prachtige afdrucken van. Deze overstijgen de toeristische prulletjes die op de tentoonstelling en in de winkel van de Klassik Stiftung Weimar te koop zijn. Overigens zijn daar ook interessantere zaken te verkrijgen, zoals een gipsafdruk van Liszts hand en een aardige porseleinen buste. Zeer de moeite waard is de catalogus van de tentoonstelling, die prachtige en onbekende illustraties bevat in full colour en een keur aan interessante artikelen. 'Liszt ein Europäer in Thüringen' is ook via Amazon.de te bestellen.

Natuurlijk is er nog een tweede Liszt-huis: de Altenburg aan de ander kant van de rivier op de heuvel aan de Jenaer Strasse. De woning is gerenoveerd en ziet er aan de voorzijde, weer geverfd in de Russische kleuren, gelijk en minder sfeervol uit dan de eerste keer toen ik het huis in 1984 bezocht. In de voormalige 'Blauwe salon' op de eerste etage heeft de Musik-hochschule een concertzaaltje ingericht. De salon is op beperkte tijden te bezichtigen. In een zijvertrek is een nogal onbeduidende fototentoonstelling over Liszts verblijf in dit huis ingericht. Door de ombouw tot concertzaal heeft de salon niet veel sfeer, al blijft het natuurlijk fascinerend te weten dat Liszt en Carolyne von Sayn-Wittgenstein hier hun dagen doorbrachten. De rest van de woning is nog een

huurkazerne. Vooral het trappenhuis en de verwaarloosde achterbouw, waar Liszt zijn werkvertrekken had, ogen nog heel authentiek.

Wie van wandelen houdt kan zijn hart ophalen in het idyllische Park aan der Ilm of het heerlijke Ilmtal oostwaarts inlopen naar het kasteel van Tiefurt met het wondermooie slotpark. Dat tochtje maakte Liszt vaak op vrije dagen met vrienden en leerlingen, maar dan in een koets. Bovendien was zijn vriend en oudleerling A.W. Gottschalg organist van de kerk van Tiefurt, die overigens nu wegens instortingsgevaar gesloten is. In het slotpark van Tiefurt start een gemarkeerde 'Liszt Wanderung' die naar het dorpje Denstedt loopt. In het dorpskerkje aldaar hield Liszt met Gottschalg 'orgelconferenties' over nieuwe orgelmuziek. Toen wij de Liszt-wandeling maakten kwamen we helaas voor een gesloten kerkdeur te staan. Van het Peternell-orgel is door het Deutsche Liszt Gesellschaft een schitterende opname op compact disc uitgebracht met orgelwerken van Liszt. Deze CD wordt op de tentoonstelling verkocht.

Elders in Thüringen zijn ook Liszt-tentoonstellingen op historische locaties te zien. Op de Wartburg in Eisenach is een zaaltje ingericht met documentatie over Liszts Sint-Elisabeth-legende. Dit werk is ontstaan onder inspiratie van de fresco's over het leven van koningin Elisabeth van Hongarije door Moritz von Schwind

in een van de zalen van de Wartburg (Elisabeth heeft hier een tijd gewoond). Op een andere fresco van Von Schwind, 'de Minnezangers op de Wartburg', is Liszts hoofd te zien in de figuur van componist Walther von der Vogelweide.

Momenteel is er (tot 31 december) in Meiningen een tentoonstelling 'Musenhof zwischen Weimar und Bayreuth'. Deze expositie was er afgelopen zomer nog niet. Evenmin konden we naar de tentoonstelling 'Liszt und seine Schüler in den Akademische Konzerte' in de Friedrich Schiller Universiteit te Jena, die alleen in de maand oktober wordt gehouden.

Wel gingen we naar Sondershausen, een verstillid stadje op 5 kwartier met de boemeltrein van Weimar. Sondershausen is als stad momenteel onbekend, maar in de negentiende eeuw was het een Mekka van de muziek. In het slotpark werden toen iedere zomer openluchtconcerten gehouden. Op deze zogenaamde Loh-concerten gingen heel wat werken van Liszt in première in aanwezigheid van de componist. Ook

was hij nog enkele weken voor zijn overlijden, juni 1886, in Sondershausen tijdens de jaarlijkse Tonkünstlerversammlung. Dit alles is prachtig gedocumenteerd in een expositie op het slot die tot het eind van dit jaar loopt. Dit grote kasteel had nog een verrassing in petto. In de grote zaal bleek een Bösendorfer-vleugel te staan die door Liszt bespeeld is. De zaal was niet toegankelijk voor publiek maar een vriendelijke medewerkster was graag bereid ons naar binnen te laten. Spelen op het instrument was helaas niet toegestaan. De vleugel, pas gerestaureerd, wordt overigens wel gebruikt in concerten.

Voor alle informatie over de tentoonstellingen en concerten, zie www.liszt-2011.de. Zie ook www.franz-liszt-gesellschaft.de.

(C. L.)

Thera Coppens - Sophie in Weimar

Een bespreking van een boek over de geschiedenis van een prinses zal de lezer wellicht niet snel in de rubrieken van een aan Liszt gewijd bulletin verwachten. Toch is er alle reden om de biografie over de Nederlandse prinses Sophie in deze rubriek te recenseren. De titel Sophie in Weimar geeft het al aan: Weimar was immers de Duitse stad waar Franz Liszt een groot deel van zijn leven heeft gewoond. Als dirigent van het hoftheater was hij in dienst bij Groot-hertog Carl Alexander, en die was getrouwd met Sophie, dochter van onze koning Willem II en de Russische Tsarendochter Maria Pavlova.

Wie het register van de 700 pagina's dikke biografie inkijkt, zal zien dat Liszt er veelvuldig in voorkomt. Natuurlijk speelt hij slechts een bijrol in het boek, maar voor de Liszt-liefhebber is die rol groot genoeg om het boek alleen al om die reden te lezen. Auteur Thera Coppens heeft weliswaar geen spectaculaire nieuwe vondsten aangaande Liszt in Weimar gedaan, gebaseerd op eigen onderzoek, en het boek heeft ook geen wetenschappelijke pretenties. Toch draagt de biografie bij aan het inzicht in Liszts functioneren aan het Weimarer hof.

Het boek staat boordevol informatie en geeft een prachtig tijdsbeeld van het hofleven in Weimar gedurende de gehele negentiende eeuw, maar minstens zoveel valt er te lezen over het Nederlandse Koningshuis. Daarnaast passeren de Tsaren in St. Petersburg de revue, want via Anna Pavlova stamde Sophie uit het Romanov-geslacht, evenals haar man Carl Alexander, die haar volle neef was.

Heel interessant zijn de uitvoerige fragmenten die over Goethe (minister en adviseur van Carl Alexanders vader) en diens kinderen en nalatenschap gaan. Zo was Sophie enig erfgenaam van alle manuscripten die in het onaangetaste huis van de schrijver waren bewaard gebleven. Eigenhandig sorteerde de prinses deze handschriften en persoonlijk zorgde zij dat Goethes literaire werk in een Gesamtausgabe kon verschijnen. Deze Sophien-Ausgabe geldt nog altijd als gezaghebbend. Minstens zo belangrijk was, dat Sophie op eigen kosten het Goethe- und Schiller-Archiv naar eigen ontwerp liet bouwen. Dit is nog altijd een van de belangrijkste archieven van Duitsland, waar ook heel veel materiaal van Liszt wordt bewaard.

Sophie blijkt een stille, maar intelligente, sociaal bewogen en hardwerkende vrouw geweest te zijn.

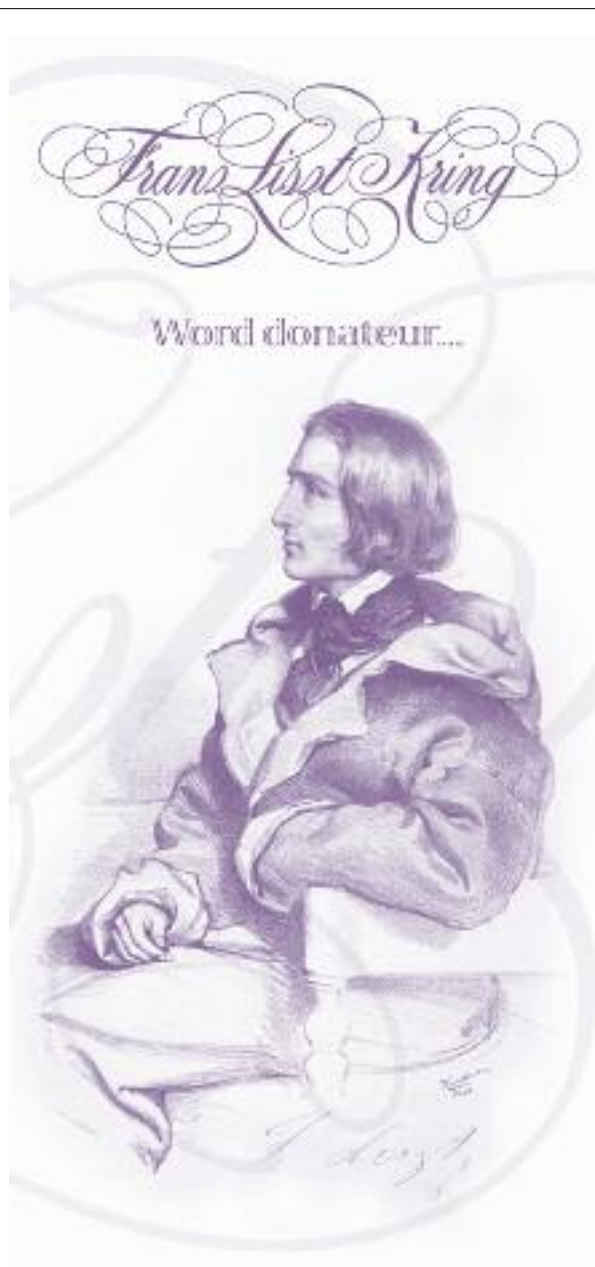
Ondanks dat zij in Weimar woonde, bleef haar invloed op het Nederlandse Koningshuis substantieel. Vaak was zij in Den Haag of op Paleis Soestdijk te vinden, waar zij een eigen boerderijtje had. Behalve op het culturele vlak via haar Goethe-werk, had zij grote betekenis voor Duitsland dankzij de ziekenhuizen die zij stichtte. Zij was een uitzonderlijke weldoenster die jaarlijks tonnen aan hulpbehoevenden gaf.

Terugkomend op Liszt – het boek maakt duidelijk hoe hecht de band tussen het Groothertogelijk hof en de beroemde pianist was. Al in 1842 tekende hij een contract als hofmusicus in buitengewone dienst. Vanaf dat moment kwam hij ieder jaar enkele weken naar Weimar om te concerneren. In 1848 vestigde hij zich er permanent als hofkapelmeester en ging hij de opera dirigeren. Ook na zijn vertrek naar Rome (1861) en terugkeer in Weimar (1869) in de Hofgärtnerei bleef er een vriendschap tussen Liszt en Sophie bestaan. Zij was geen onverdienstelijk pianiste en had langdurig zangles (sic!) van Liszt.

De bronnen die de auteur gebruikte zijn grotendeels bekend, en waar het Liszt betreft, overwegend secundair. Toch wist Coppens zo te schrijven dat het mij zelfs ertoe inspireerde deze zomer Weimar weer eens te bezoeken.

Het boek is vlot geschreven, al gaat het de lezer door de overdaad aan historische feiten wel eens duizelen. Zoals gezegd, het boek is geen wetenschappelijke studie. Het heeft literatuurverwijzingen en eindnoten, maar die zijn allerminst compleet. Dat is altijd jammer voor wie echt het naadje van de kous wil weten. Het boek bevindt zich namelijk op het smalle grensvlak tussen historische beschrijving en de biografische roman. Dat laatste blijkt in de vele dialogen, die wel gefinancierd moeten zijn. Het is vaak onduidelijk waar feiten in fictie overgaan, al verzekerde de auteur mij dat alles op bronnen is gebaseerd. In een enkel geval is het zonneklaar: op een gegeven moment laat de auteur Sophie's dochter Elisabeth (Elsy) in september genieten van de nachtegalezang in de bossen bij de Wartburg. Dat kan niet kloppen, want geen nachtegaal in Europa doet zijn mond na de broedtijd nog open, weet iedere vogelkenner. Maar dit is maar een detail... Andere slordigheden betreffen de achternamen van Liszt's leerlingen Amy Fay en August Stradal. Die worden door het gehele boek consequent fout geschreven als 'Fan' en 'Strada'. Ik wees de auteur hierop, helaas net te laat voor de tweede druk. In een derde druk zullen deze fouten worden verbeterd. In de middenkatern zijn fraaie kleurenafbeeldingen opgenomen. Van Liszt is een foto met violiste Arma Senkrah opgenomen. Ondanks enige kritiek die ik heb kan ik het boek van harte aanbevelen, want het brengt de lezer op intensieve wijze in het Weimar van Liszt, maar ook in het Den Haag van de Oranjes en het Duitsland van Goethe en Wagner.

J.M. Meulenhoff, ISBN 978 90 290 8743 8
(C. L.)

*Eindredactie: Albert Brussee
Met bijdragen van Christo Lelie (C.L.)
Lay-out: Joop Berkhout*

Bankrekening 36.55.12.613 ten name van Stichting Franz Liszt Kring
Bank Identificatie Code (BIC): RABONL2U
International Bank Account Number (IBAN): NL07 RABO 0365 5126 13